

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Söödav kusalapuu ja kasvatustehnoloogiad

(*Lonicera caerulea var. Edulis*); Ingl. K. Edible honeysuckle

Liina Arus, Ph.D

EMÜ, Põllumajandus- ja keskkonna instituut

Polli Aiandusuuringute Keskus

Liina.Arus@emu.ee

- Väga populaarne Venemaal
- Kõige varajasem mari
- Dekoratiivne
- Talve- ja külmaskindel
- Vähe haigusi ja kahjureid

- Sinine ehk söödav kusalapuu kuulub sugukonda kuslapuulised (*Caprifoliaceae*) ja perekonda kusalapuu (*Lonicera* L.).

Tänapäeval on nimetatud 7 alamliiki:

- ***Lonicera caerulea* subsp. *altaica***
(‘Sinjaja Ptitsa’, ‘Salut’)
- ***Lonicera caerulea* subsp. *caerulea***
- ***Lonicera caerulea* subsp. *emphylocalyx***
- ***Lonicera caerulea* subsp. *kamtschatica***
(‘Pavlovskaja’, ‘Leningradski Velikan’, ‘Start’, ‘Tomitshka’, ‘Kamtshadalka’, ‘Roksana’, ‘Zolushka’, ‘Lazurnaja’, ‘Kolokovchin’, ‘Kuvshinovidnaja’)
- ***Lonicera caerulea* subsp. *pallasii***
- ***Lonicera caerulea* subsp. *stenantha***
- ***Lonicera caerulea* subsp. *Venulosa***
(‘Grushevidnaja’, ‘Baktsharskaja’)

- **Sinine kuslapuu** kasvab looduslikult laialdasel alal Euroopast Kaug-Idani, ulatudes põhjapoolsete Jaapani saarteni, samuti Kanadas. Sinisel kuslapuul on rohkesti alamliike, kuid kultuuristatud on neist vaid mõned.

- Väga kõrgel tasemel sinise kusalapuu sordiaretust tehakse Venemaal, Baktšarskis.
- Suurem osa kusalapuu sortidest ongi sealt pärit.
- Sealt pärinevad uuemad sordid on oluliselt suuremate ja maitsvamate marjadega ning ka saagikamad kui vanemad sordid.
- Pollis on uuemaid vene sorte katsetatud veel väga lühikest aega, kuid tõenäoliselt sobivad need meil väga hästi kasvatamiseks.
- Kusalapuu aretust tehakse veel Poolas ja Kanadas.
- Juhtivad kusalapuu uurijad ja aretajad aga sõnavad, et kasvatamiseks on perspektiivsemad siiski Venemaalt pärit sordid, sest need on suuremad, saagikamad ja magusamad.

- Erinevate sortide põõsad on erineva kuju ja kasvutugevusega.
- Ühtedel on need ümarad, tihedad, madalamad ja läbipõimunud oksaharudega ('Tomitška', 'Baktšarskaja', 'Kamtšadalka').
- Teised sordid on kõrgemad ja lopsakamad ('Iskra', 'Herdi', 'Lazurnaja').
- Mõne püstise kasvuga sordi noored põõsad on väga kaunid. Ilusa ja kompaktse kujuga on näiteks 'Zoluška'
- Sort 'Roksana' on aga eriti aeglase kasvuga ja madal.

- Söödav kuslapuu ärkab kevadel ellu väga varakult – aprilli alguses
- õied puhkevad enamikul aastatel juba aprilli keskel.
- Soojal kevadel puhkevad õied üsna üheaegselt,
- jahedal aga võivad ühe ja sama põõsa omad avaneda kolme nädala jooksul.
- Öökülm $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$ söödava kuslapuu õisi veel ei kahjusta.
- Kuna mesilasi liigub nii vara kevadel küllaltki vähe, tolmeldavad kuslapuu õisi põhiliselt mitmesugused kimalased.
-

- Kuslapuu on risttomleja
- On andmeid ka tuule abil tolmmemisest
- Ei tolmlõie siseselt oma õietolmuga
- Risttolmmemine teise sordi õietolmuga suurendab saaki ja vilja massi
- Kuna mesilasi liigub nii vara kevadel küllaltki vähe, tolmeldavad kuslapuu õisi põhiliselt mitmesugused kimalased.

- marjad valmivad enamasti enne maasikaid.
- Mõnedel aastatel on esimesi vilju saadud juba juuni esimestel päevadel, teinekord aga alles 20. juuni paiku. See sõltub sellest, millised olid kevadised ilmad alates õitsemisest kuni saagi valmimiseni.
- Kui õitsemise aeg on olnud jahedam ja veninud pikemaks, kestab ka viljade valmimisperiood mõnel aastal 2–3 nädalat.
- Sel juhul tuleb neid noppida mitu korda. Teisalt on see hea – marju saab süüa otse põõsast pikema aja jooksul.

- Söödava kusalapuu marjad on väga erineva suuruse ja kujuga.
- Sinised viljad on tavaliselt piklikud, aga ka ebakorrapäraseid või peaaegu ümmargusi vilju.
- Kaal on olenevalt sordist 1–1,4 grammi.
- Marjad kasvavad enamasti kahekaupa eelmise aasta juurdekasvul.
- Seemned on suhteliselt pehmed ega häiri söömisel.
- Self-life – külmkapis 2 nädalat

Mõnel sordil on aga viljad väga tugevalt kinni

- Viljade korjamiseks tuleb eelkõige varuda kannatust ja aega, sest oksad on tihedad
- mõnedel sortidel varisevad viljad küpsenult kergesti.
- Maitsetl on sordid samuti väga erinevad – mõnede marjad on hapukama või mõrkjama maitsega, teistel magusamad

Koore surnud väliskiht eraldub vanadel okstel pikkade ribadena ja jääb ripendama.

- Vanad suhteliselt kõrgekasvulised põõsad ulatuvad üle inimese pea ja vajuvad laiali.
- Kuna kuslapuu puit on kõva ja kõrvalharud kasvavad üksteisest läbi (mitte kõik sordid), on niisugust puhmast peaaegu võimatu harvendada.
- Eakatel põõsastel võib laialivajunud või liiga kõrged oksad lõigata lihtsalt lühemaks.

Tihedate põõsaste sisse, kus oksad on üksteisest läbi põimunud, armastavad väiksemad linnud ehitada pesi.

- Söödav kusalpuu on esimestel aastatel väga aeglase kasvuga, mistõttu marju hakkab saama alles paar aastat pärast istutamist
- saagikus on kusalpuul suhteliselt tagasihoidlik.
- Ühe põõsa kohta saab keskmiselt 1 kg marju, samas on olnud ka aastaid, kui vilju on olnud isegi 3 kg.

Võrsetippude kahjustus

- Kuigi tegu on väga vastupidava ja külmakindla kultuuriga, sõltub kusalapuu saak eelnevast talvest.
- Kuid enam mõjutab tema saagikust siiski eelnev sügis – mõnikord puhkeb meie pikal soojal sügisel hulk õisi ning see vähendab järgmise aasta saaki.
- Põõsad võivad siis talvituma minna suurte, juba puhkemisvalmiks arenenud õitega, mis saavad aga krõbeda külmega kannatada.

- Söödav kusalapuu on vähenõudlik kultuur,
- Juurestik ulatub küllaltki sügavale
- ei talu seisvat vett ega liigniiskust;
- kasvab hästi nii kuivematel muldadel kui ka raskemas pinnases.
- Kuivematel muldadel vajavad noored taimed lisavett
- Sobivaim mulla pH on 5,5-6,5

- Eelistab päikesepäistelisi, avaraid kasvukohti. Talub ka kerget varju (viljad väiksemad).
- Väga tuulepealsed kasvukohad ei ole sobilikud

- Soovitav on rajada istandik potitaimedega
- Sel juhul on võimalik istutada kogu vegetatsiooniperioodi jooksul, kuid parim aeg on siiski sügis
- Külvikorras peale kartulit või köögivilju
- Istutustihedus sõltub marjade koristusviisist
- Kuna risttolmleja, peaks istandik rajatama mitme erineva sordiga

- Kahjurid ja haigused söödavale kuslapuule Eesti oludes kuigivõrd kahju ei tee.
- Kuslapuu viljad meeldivad ka lindudele, kes mõnikord võivad põõsa tühjaks teha.

- Tegemist on väga kasuliku ja tervisliku marjaga eelkõige seetõttu, et kruslapuu on meie oludes kõige varajasem looduslik vitamiinide allikas.
- Söödava kruslapuu viljad ületavad teisi puuvilja- ja marjakultuure antioksüdatiivse aktiivsuse poolest ning
- antotsüaanide sisalduselt on ta aroonia järel teisel kohal.

Söödav kusalpuu - sordid

Tomitška

- Varavalmiv.
- Viljad piklikovaalsed, nõrga vahakirmega
- Vili 0,9g, hapumagus, aroom meeldiv, degusteerimise hinne 4,0.
- Saagikas
- Põõsas keskmise kasvuga, tihe ja ümara kujuga.
- Viljad varisevad kergesti.
- Külmaskindel, kuid ei talu temperatuuri kõikumisi.
- Eesti tingimustes kasvatamisel üks perspektiivikam sort.

Roksana

- Degusteerimisel on ära märgitud maitsvaimate sortide sekka, maitsehinne 4,6.
- Hilisema valmivusega sort.
- Vili 1,1g
- Viljad varisevad valminuna väga kergesti.
- Põõsas väga madal ja dekoratiivne.
- Saagikas

'Goluboje Vereteno'

- Põõsas tugevakasvuline ja ümar.
- Viljad piklikud ja helesinised.
- Maitse kergelt kibe.
- Keskmise marja mass 1g.
- Viljad varisevad kergesti.
- Külmakindel.
- Saagikus 1,5-2,0 kg põõsalt.

'Baktšarskaja'

- *Lonicera caerulea* subsp. *Venulosa*
- Põõsas tugevakasvuline, lai, tihe ja ümar.
- Viljad tilgakujulised
- Keskmise marja mass 0,8 g.
- Hapumagus, meeldivalt kibekas, nõrga aroomiga,
- Viljad varisevad kergesti
- Külmakindel kuid ei talu temperatuuri kõikumisi.
- Saagikus 1,5-2,5 kg põõsalt.